

Terminologia jurídica catalana: algunes qüestions relatives a la consolidació de l'ús

Agustí POU
Universitat de Barcelona

Resum

La terminologia jurídica és fruit del sistema jurídic que ha de representar. En el cas del català, el subordenament autonòmic es veu completat amb l'ordenament estatal i el supraordenament comunitari europeu. Com que el castellà és la llengua mitjançant la qual arriba la terminologia forjada en altres llengües, la traducció té un paper fonamental, ja que actua també com a font homogeneïtzadora de conceptes.

Avui, els textos legislatius s'han convertit en eines de creació i definició de terminologia jurídica —mitjançant l'ús de diversos mecanismes—, tot i que, a banda de termes, inclouen mots de delimitació legal, lèxic parajurídic i argot. Tanmateix, en la fixació de termes, l'ús n'és una peça clau. Els problemes del llenguatge jurídic són, molt sovint, conseqüència de la interferència, tal com passa en la llengua general, i són especialment notables en els vessants fraseològic i textual.

PARAULES CLAU: dret, legislació, neologia, terminologia, traducció.

Abstract: *Catalan legal terminology: some questions on the consolidation of usage*

Legal terminology is strongly linked to the legal system to which it belongs, a phenomenon which has been heightened as the written laws intervene in the configuration of terms. Terminology work is becoming increasingly less noticed, since the laws delimit concepts and their semantic scope more precisely (some even have glossaries).

The linguist must prioritise terms with an intensive legislative anchoring and must also take into account the fact that there are international organisations that create legal terminology in different languages (in our case Spanish and English particularly). The making of terminology corpuses in Catalan and the consolidation of terms show that the

influence of the diversity of sources of regulatory creation bestow a fundamental role upon translation. Many examples illustrate the need for the lexical proposal to be ratified by the use made of it by the professionals.

KEY WORDS: law, legislation, neology, terminology, translation.

1. LA LLENGUA DEL DRET A LA SOCIETAT

El diari *Ara* del 10 de maig de 2011 publicava un article sobre la resolució del Tribunal Constitucional que estimava l'empara de la formació política Bildu per poder anar a les eleccions municipals, que incloïa una breu referència negativa sobre el llenguatge jurídic. «Però el document del Tribunal Constitucional», deia el periodista, «malgrat el sempre *farragós* llenguatge jurídic, arriba a tenir fins i tot parts còmiques de valoració dels arguments del Suprem». La resolució judicial, concretament, apuntava:

L'estat de dret no consent de cap manera que la inexistència d'indicis adversos en l'exercici d'un dret fonamental es constitueixi, invertit el seu sentit, en argument per obstaculitzar-ne l'exercici.

Això que mereix el comentari irònic és un exemple del terme jurídic *in dubio pro libertate*; això és, en cas de dubte a l'hora de modular o ponderar l'exercici d'un dret (sufragi passiu, en aquest cas), la interpretació del jurista sempre ha de ser a favor de la llibertat, de l'exercici del dret. El que fa el Tribunal és explicitar i explicar una cosa ben lògica: si et retiren algun dret constitucional, cal que l'actuació estigui basada en indicis objectius que tinguin un valor probatori, no en suposicions subjectives. Del fet que no trobin màcula en la teva conducta, no es pot desprendre que amagues alguna cosa, sinó, al contrari, que no se't pot atribuir una conducta il·lícita.

Amb aquest exemple vull il·lustrar, a tall de pòrtic de la intervenció, una de les característiques del llenguatge jurídic, i també de la seva terminologia: els conceptes i les seves denominacions tenen una rellevància social més que notable, perquè impregnen la major part dels racons del teixit social, econòmic, professional... Un pot evitar familiaritzar-se amb conceptes d'història, de medicina, de farmàcia..., fins i tot, tot i els temps que corren, d'economia (actitud cada cop més difícil, sens dubte!). Però el dret, el lèxic jurídic, és present arreu: en la targeta de l'autobús (fixeu-vos, si no, amb aquell maldestre *títol esgotat* que apareix quan ja heu exhaurit els viatges), en obrir un compte al banc, en la garantia d'una bicicleta, en la nòmina, en el *copyright* o en la llicència *Creative Commons* d'un llibre..., o en les seccions de nacional, internacional, política, societat, economia i fins d'esports d'un diari. El dret, de fet, és el bastiment formal, la carcassa, del funcionament politicosocial.

I és un bastiment essencialment prescriptiu, que fonamenta les obligacions, els límits, els drets i les relacions entre les persones.

Abans d'entrar en matèria, doncs, vull deixar constància d'aquest fet, que no per evident és menys important: el llenguatge jurídic és un tecnolècte socialment rellevant i amb un ús que va més enllà del sector professional especialitzat i, alhora, és molt influït per lèxic provinent d'altres sectors socials.

Aquesta intervenció es divideix en dues parts força diferenciades, tot i que, com es veurà, la primera constitueix la premissa de la segona. El primer bloc (epígrafs del 2 al 5) se centra en un seguit de reflexions entorn de la singularitat del lèxic jurídic respecte de la terminologia d'altres branques del saber.¹ La posició que es defensa aquí no aconsegueix cap altre resultat que l'eclecticisme: en línies generals, la terminologia del dret té una semblança notable amb les altres ciències humanístiques, per bé que també té elements que la singularitzen. Més endavant veurem quins són aquests trets.

En el segon bloc (epígrafs del 7 al 9), encararem alguns aspectes del resultat de la «gestió terminològica» en el llenguatge jurídic català; en altres paraules, per quins camins —i a vegades dreceres— circula la consolidació de l'ús del cabal lexicojurídic en català, amb quines dificultats topa (sobretot de caràcter apriorístic, no pràctic: és palès que, si els juristes no el fan servir, ens trobem davant d'un llenguatge mort!) o quin grau objectiu d'acceptació tenen per al sector professional diversos termes que van ser o són controvertits. Això sí, amb un punt de partida: som conscients, i hem de ser-ho, que l'ús constitueix el terme; la resta (lingüistes, comissions d'experts, institucions normalitzadores, estudis lingüísticohistòrics, etc.), per raonables i raonades que siguin, només són propostes. Per tant, la consolidació de l'ús és un fenomen amb un termini variable, sovint llarg però a voltes sorprenentment breu, i no absent de contradiccions, la primera de les quals és una de les característiques que precisament singularitzen la terminologia jurídica: la dependència respecte de l'ordenament jurídic i respecte de la llei que l'estableix concretament. Aquesta circumstància fa bona la dita: «un canvi del legislador pot enviar un munt de llibres a la paperera». Entenguem *termes* en lloc de *llibres* en el nostre cas.

2. TERMINOLOGIA, LLENGUA I ORDENAMENT JURÍDIC

La terminologia jurídica està fortament vinculada a l'ordenament jurídic del qual parteix, de manera que, en propietat, hem de parlar més de lèxic jurídic d'un dret, d'un sistema jurídic o d'una tradició jurídica (català, espanyol,

1. Sobre la singularitat del llenguatge jurídic recomano la lectura de l'article següent: Xavier ARBÓS (1991), «Problemes de la didàctica del llenguatge jurídic», a M. P. BATTANER i E. SANAHUJA (coord.), *Saber de Letra I*, Barcelona, PPU, p. 185-206.

francès, europeu, *civil law*, *common law*, etc.), que no pas del lèxic jurídic d'un idioma.²

Però lògicament el lèxic especialitzat és llengua i, per tant, diversitat; hi ha tants lèxics com llengües, però la proximitat o la diferència entre els termes de diferents idiomes, sobretot en l'aspecte conceptual —però també en les denominacions emprades— dependrà de l'ordenament jurídic o del sistema jurídic en el qual estiguem situats. Hi pot haver, doncs, diferents terminologies jurídiques en una mateixa llengua, i terminologies jurídiques pràcticament iguals.

Aquesta circumstància pot funcionar com a factor individualitzador (per exemple, el dret francès té institucions jurídiques conceptualment i denominativament diferenciades del dret espanyol: *allocation* té un valor polisèmic: subsidi, indemnització, assignació), però també com a agent homogeneïtzador: la globalització també té el seu aspecte jurídic en les organitzacions internacionals o en ens regionals —com ara la Unió Europea—, organitzacions creadores de dret i, alhora, de convergència terminològica.

Val a dir que, de la mateixa manera que la llengua dels exportadors tecnològics incideix sobre la terminologia de cada especialitat (com ara en la terminologia informàtica), també hi ha exportadors jurídics. Però l'exportació de termes jurídics funciona o bé perquè es produeix una unitat d'ordenament entre territoris o bé per la creativitat jurídica de l'ordenament exportador, generalment per raó del seu dinamisme econòmic. Un primer exemple, el més clàssic de tots, és l'abundant llegat de llatínismes: *de iure*, *rebus sic stantibus*, *tantundem*, lesió *ultra dimidium*, *ultra vires*, *inter vivos*, *datio pro solvendo*, *datio pro soluto*... Un altre exemple d'aquesta exportació ens l'ofereixen termes com ara *ajuntament*, *alcalde*, *regidor*, *província*, *audiència*, *corregiment*, *departament*, *regió*, *cantó* i *comuna*, que responen netament a l'exportació dels drets públics castellà i francès, i amb aquests, d'un volum gran de termes que els defineixen. Igualment, immersos com estem en el supraordenament de la Unió Europea, ens apareixen termes que, fins fa relativament poc, eren aliens al nostre ordenament jurídic tant pel contingut com pel continent: *directiva*, *decisió*, *reglament*, *transposició*, *aplicabilitat directa*, *cabal comunitari*, *efecte directe*... També ens n'arriben de derivats del dret internacional, amb una forta presència d'anglicismes, però també de llatínismes internacionalitzats, com ara *administració fiduciària*, *apartheid*, *estoppel*, *forum prorrogatum*, *exequatur*... O terminologia concebuda com a franca, feta servir pel dret mercantil internacional, com són tots els incoterms: CIF (*cost, insurance and freight* / cost, assegurança

2. L'ancoratge cultural de la terminologia ha estat un tema de debat important entre traductors i lingüistes. Vegeu Laura SANTAMARIA (1997), «La traducció jurídica, paraula de traductor?», *Revista de Llengua i Dret*, núm. 27, p. 79-89; Laura SANTAMARIA (2006), «Términos frágiles, conceptos sólidos», a *Terminología y derecho: complejidad de la comunicación multilingüe*, Barcelona, IULA, p. 79-92, i Roberto MAYORAL, «Las fidelidades del traductor jurado: batalla indecisa», a Manuel C. FERIA GARCÍA (1999), *Traducir para la justicia*, Granada, Comares, p. 17-57.

i noli), FOB (*free on board*, franc a vaixell o port de càrrega convingut). O anglicismes que fem servir per pur calc de l'anglès malgrat que ens hàgim empescat una denominació pròpia, com ara *facturatge / factoring, rènting / renting, leasing / lising / arrendament financer*, etcètera.

Tal com hem dit, cada sistema juridicotermínològic respon al seu sistema jurídic sigui l'ordenament estatal, el subestatal —com el cas català—, el supraestatal, l'internacional o fins i tot el sectorial. Cada element esmentat crea dret, i la llengua de cadascun d'aquests nivells serà rellevant per a les formes lèxiques resultants. En tot cas, malgrat aquests transvasaments terminològics (de més o menys intensitat depenent de l'àmbit del dret de què tractem), en la mesura que el dret és expressió de la capacitat d'autoorganització i d'exercici de la sobirania d'una comunitat, per a una bona part d'aquests camps del dret, l'ordenament estatal continua sent un nivell bàsic de producció jurídica i, amb aquesta, de terminologia. Per tant, la seva llengua de producció també ho és, perquè serà la llengua de creació dels conceptes jurídics. Serà la llengua *del dret* i serà llengua *de dret*.

Si situem els idiomes de referència per a la nostra comunitat lingüística (el català, llengua pròpia; el castellà, llengua de l'Estat, i l'anglès, llengua franca internacional) dins de les coordenades més/menys producció jurídica i més/menys difusió de la llengua, podem imaginar-nos un resultat com el de la figura 1.

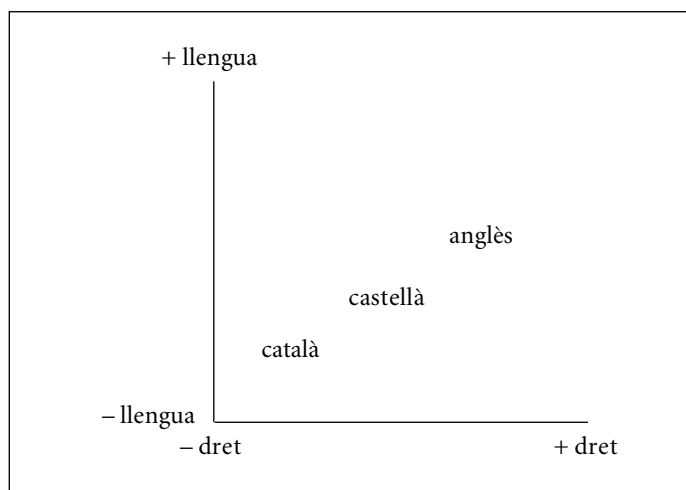


Figura 1. Esquema que relaciona els idiomes de referència amb la producció terminològica

En definitiva, quina millor aproximació a aquest concepte que la que fa el fragment a bastament citat d'*Alicia a través de l'espill* i tot allò que Alicia hi va trobar:

—Quan jo faig servir una paraula, la paraula significa exactament el que jo deixo que signifiqui; ni més ni menys —va dir Humpty Dumpty amb un to mofeta.

—La qüestió és si tu pots fer que les paraules signifiquin coses tan diferents —digué Alicia.

—La qüestió és qui mana, i això és tot —va contestar Humpty Dumpty.

En el terme jurídic convergeixen especialment el poder de decidir i la llengua de qui té aquest poder.

3. ELS DIFERENTS NIVELLS DE PRODUCCIÓ JURÍDICA: UNIÓ EUROPEA, ESTAT ESPANYOL I CATALUNYA

De nivells institucionals en els quals es produeix dret, n'hi ha molts, però els factors de producció jurídica que hem de tenir especialment en compte per al català són l'Estat, el supraordenament comunitari europeu i el subordenament autonòmic català (o valencià o balear). En tots tres nivells es creen termes i en tots ells el castellà té una presència determinant tant com a llengua de creació del dret com en qualitat de llengua a través de la qual es rep el dret forjat en altres llengües. El repartiment de competències entre els tres nivells fa que qui tingui el segell de «denominació d'origen» dels termes —o de la major part d'aquests— sigui el legislador estatal.

En aquest context la traducció desenvolupa un paper rellevant. Es fan necessaris una gran fluïdesa en la translació d'un idioma a un altre i un quadre d'equivalències lèxiques depurat i exhaustiu a fi que, en poc temps, pugui haver-hi versions en català o en castellà de textos escrits originàriament en l'altra llengua. Són exemples d'aquesta traducció massiva: les traduccions en els diferents àmbits europeus, la traducció del *Diari Oficial de la Unió Europea*,³ les versions en castellà que preparen el Parlament i els diferents departaments de la Generalitat de la lleis i de les seves normes reglamentàries per a publicar-les en el *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya* (DOGC), les traduccions al català de les lleis espanyoles per a ser publicades en el *Boletín Oficial del Estado* (BOE), la documentació administrativa diversa que es tradueix per a les comissions mixtes comunitat autònoma - Estat i la traducció castellà-català de documents notarials o de l'Administració de justícia.

3. IATE (*Interactive Terminology for Europe*) és una base de dades terminològica, ordenada a partir del tesaurus Eurovoc, al servei de les necessitats de traducció de les institucions de la Unió Europea (UE), a la qual es pot accedir des de <<http://iate.europa.eu>>. A la UE cada institució té els seus serveis de traducció (per exemple, la Direcció General de Traducció de la Comissió). El Centre de Traducció dels Òrgans de la Unió Europea és la instància que cobreix les necessitats de traducció d'agències diverses, més enllà dels esmentats serveis propis de cada institució.

Vegem un exemple d'aquesta «cascada» terminològica, que produeix un efecte condicionador de l'esglaó superior respecte de l'inferior. Observem aquest efecte en la delimitació del terme *residu* (taula 1).

TAULA 1. *Delimitació del terme residu*

<i>Disposició</i>	<i>Terme i definició</i>
Directiva 2008/98/CE del Parlament Europeu i del Consell del 19 de novembre de 2008 sobre els residus	<i>Residuo</i> : cualquier sustancia u objeto del cual su poseedor se desprenda o tenga la intención o la obligación de desprenderse.
Llei 40/2010, del 29 de desembre, d'emmagatzemament geològic de diòxid de carboni	<i>Residuo</i> : cualquier sustancia definida como residuo en la Ley 10/1998, de 21 de abril, de Residuos así como en la normativa comunitaria vigente en la materia.
Decret legislatiu 1/2009, del 21 de juliol, pel qual s'aprova el Text refós de la Llei reguladora dels residus	<i>Residu</i> : qualsevol substància o objecte de què el seu posseïdor o la seva posseïdora es desprengui o tingui la intenció o l'obligació de desprendre-se'n.

Aquest sistema de producció jurídica actua com a font homogeneïtzadora dels conceptes. A vegades, però, com s'ha destacat més d'un cop, aquest procés homogeneïtzador també té desajustaments: sota l'aparença d'una equivalència terminològica s'amaguen determinades divergències de contingut.⁴ Fins i tot en sistemes articulats com el de la Unió Europea, que genera una força intensa cap a la convergència terminològica, es manté la tendència cap a la singularitat terminològica en el si dels estats membres.

D'altra banda, la terminologia jurídica és un organisme viu i en evolució que es resisteix a ser normalitzat-fossilitzat:⁵ en el cas del dret, la dependència respecte de la llei, de l'enunciat legal, marca el ritme d'aquesta evolució.

4. Vegeu Maria FONT MAS (2006), «Qüestions terminològiques en la transposició de directives sobre dret contractual europeu: la perspectiva de l'ordenament jurídic espanyol», *Revista de Llengua i Dret*, núm. 46. L'autora hi planteja els desajustos conceptuals que s'amaguen sota l'aparent equivalència que s'aconsegueix amb la transposició als estats de nocions jurídiques elaborades en el marc de la UE.

5. Luis GONZÁLEZ JIMÉNEZ (2001), «El Servicio de Traducción de la Comisión Europea (SdT) y los recursos lingüísticos de utilidad pública», a *II Congreso Internacional de la Lengua Española* [en línia], Valladolid, <<http://congresosdelengua.es/valladolid/default.htm>> (consulta: 26 abril 2011).

4. TERMINOLOGIA JURÍDICA I DEFINICIÓ LEGAL

La terminologia jurídica es configura en el marc d'un ordenament (amb totes les relacions, intercanvis, exportacions, manlleus, etc. que pugui tenir), però no solament això. La tendència que la norma reguli tots els aspectes de la vida afegida a la voluntat que els termes utilitzats siguin precisos ha fet que cada cop més la llei mateixa estableixi la definició dels termes que utilitza, de tal manera que el marge aproximatiu al terme, abans habitual, actualment sigui escàs.

La llei, especialment en la tradició europea continental, ha estat creadora i delimitadora de figures o conceptes jurídics. Vegem a través de quins sistemes es fa creació terminològica. Aquests sistemes es corresponen, a grans trets, amb les fases per les quals la llei ha passat de ser un instrument «poc conceptual» a ser, a més d'una eina de prescripció, un mitjà per a definir els conceptes que conté:

a) Creació del terme sense definir-lo. La Llei d'enjudiciament civil antiga (1881) establia les *diligències per decidir millor*,⁶ que han estat substituïdes per les *diligències finals*⁷ de la Llei d'enjudiciament civil nova (2000). Ambdues figures processals comparteixen característiques i tenen diferències. En tots dos casos, la llei genera el terme i regula la figura jurídica, però no la defineix explícitament. Cal fixar-se aquí també en el valor constitutiu de la llei tant pel que fa a la peça lèxica com pel que fa al contingut semàntic, fins al punt que pot substituir un institut processal per l'altre canviant-li el nom i el contingut. I no passa res.

En aquesta modalitat, hem de valorar especialment el rol que juguen la jurisprudència i la doctrina científica: com més vaga o difusa sigui la voluntat definidora de la llei, més rellevància adquireix la delimitació del concepte per part dels tribunals o dels especialistes. Per exemple, la Constitució espanyola de 1978 va establir quina era la llengua oficial (castellà) i quines altres ho podien ser, però no va dir què volia dir *llengua oficial*. A partir d'aquí ha agafat carta de naturalització la definició feta pel Tribunal Constitucional en la Sentència 82/1986.⁸

6. Articles 340 i 341 de la Llei d'enjudiciament civil de 1881.

7. Concretament, la definició s'ha d'extraure de l'article 435, a més a més del que indica la mateixa exposició de motius de la Llei: «Article 435. Diligències finals. Procedència. Només a instància de part el tribunal pot acordar com a diligències finals, mitjançant interlocutòria, la pràctica d'actuacions de prova, d'acord amb les regles següents: 1a. No s'han de practicar com a diligències finals les proves que les parts hagin pogut proposar dins el termini i en la forma escaients, incloses les que hagin pogut proposar després de la manifestació del tribunal a què es refereix l'apartat 1 de l'article 429. 2a. Quan, per causes alienes a la part que l'hagi proposada, no s'hagi practicat alguna de les proves admeses. 3a. També s'han d'admetre i practicar les proves pertinents i útils que es refereixin a fets nous o de nova notícia que preveu l'article 286.»

8. «Aunque la Constitución no define, sino que da por supuesto lo que sea una lengua oficial, la regulación que hace de la materia permite afirmar que es oficial una lengua, independientemente de su realidad y peso como fenómeno social, cuando es reconocida por los poderes públicos como medio normal de comunicación en y entre ellos y en su relación con los sujetos privados, con plena validez y efectos jurídicos» (FJ 2).

b) Creació i definició del terme. L'article 4 de la Llei 17/2001, del 7 de desembre, de marques, defineix *marca* de la manera següent: «tot signe susceptible de representació gràfica que serveixi per distingir al mercat els productes o serveis d'una empresa dels d'altres». Aquesta definició coincideix amb la de la Primera Directiva 89/104/CEE del Consell, del 21 de desembre de 1988: «Podrán constituir marcas todos los signos que puedan ser objeto de una representación gráfica [...] a condición de que tales signos sean apropiados para distinguir los productos o los servicios de una empresa de los de otras.» En aquests casos la mateixa norma ja incorpora el terme amb la voluntat prèvia de conceptualitzar-lo. Normalment, aquestes definicions es troben en els primers articles de la norma, formant part, però, del cos de l'enunciat normatiu.

c) La mateixa llei ja té un glossari, que pot ser dins d'un dels primers articles o incorporat en un annex. Per exemple, l'annex de la Llei 11/2007, del 22 de juny, d'accés electrònic dels ciutadans als serveis públics, conté una llarga llista de definicions legals. Sobre què és un certificat electrònic estableix la definició agafant-la d'una llei precedent.

f) Certificat electrònic: segons l'article 6 de la Llei 59/2003, de 19 de desembre, de signatura electrònica, «Document signat electrònicament per un prestador de serveis de certificació que vincula unes dades de verificació de signatura a un signant i en confirma la identitat».

Amb això vull indicar que la tendència de la llei a delimitar els termes té un impacte immediat en el treball terminològic⁹ en els sentits següents:

— El terme és definit en la llei (és difícil oposar-s'hi!) o, fins i tot, la llei conté un terme amb un contingut determinat només a l'efecte d'aquella llei,¹⁰ amb la conseqüència de diversificar-lo semànticament.

— Cal un esforç per no generar contradiccions, tot i que a vegades se'n produeixen.¹¹

— La mateixa llei, com s'ha introduït abans, pot esborrar del món jurídic aquell terme i implantar-ne un altre. És el poder constitutiu de la norma jurídica.

9. Les raons d'aquesta pràctica són la seguretat jurídica i, també, la distribució de competències entre les instàncies públiques (ajustament de la normativa autonòmica a la legislació bàsica dictada per l'Estat, harmonització de legislació europea o transposició de directives a l'àmbit dels estats, etc.), que fan de la precisió un principi rector.

10. Per exemple, el terme *ciudadà* té un abast diferent que el que determina la Llei 11/2007 esmentada, però a l'efecte d'aquest text normatiu vol dir «qualssevol persones físiques, persones jurídiques i ens sense personalitat que es relacionin, o siguin susceptibles de relacionar-se, amb les administracions públiques».

11. Pot servir com a exemple el dret d'aprofitament per torn de béns immobles, regulat a la Llei 42/1998, del 15 de desembre, que transposa la Directiva 94/47/CE, que regula el dret d'utilització d'immobles en règim *de temps compartit*. En aquest cas, es produeix un ús de designacions diferents que pot portar a una certa confusió quant a la mateixa figura jurídica.

5. TERMES, MOTS DE DELIMITACIÓ LEGAL, LÈXIC PARAJURÍDIC I ARGOT

La tipologia que proposo en el títol d'aquest apartat introdueix una precisió que crec necessària a l'hora d'enfocar el lèxic usat en l'entorn jurídic. El dret abasta tots els camps de l'activitat humana; per tant, conté un material lèxic específic vas-tíssim, i sovint se'ns fa difícil de decidir si és un tecnicisme jurídic o un mot d'un altre camp de coneixement. El dubte metodològic té un fonament teòric ben real en la mateixa delimitació de què és jurídic i què no: quan un mot entra a formar part d'un instrument jurídic es *juridifica*, pren un significat específic dins de l'àrea de coneixement que el singularitza respecte de la paraula de la llengua general i adquireix, a més, un contingut prescriptiu que li confereix una precisió necessària. De fet, molts dels exemples que hem fet servir fins ara es mouen en aquest terreny híbrid.¹² La distinció que segueix, doncs, parteix d'aquesta limitació epistemològica, però, sempre a manera de simple proposta, pot ser útil per al treball terminològic en el camp del dret.¹³

a) *Terme jurídic en sentit estricte*. És la peça lèxica associada a una figura o concepte jurídic. Són mots instrumentals i necessaris per a la comunicació jurídica i no tenen existència més enllà d'aquesta disciplina. En una delimitació positiva, doncs, el dret, o la norma, els creen, els constitueixen; en un sentit negatiu, no són mots manlevats de la llengua general o d'una altra àrea de coneixement, sinó que són modulats només per la llei quant al seu abast significatiu. La podríem considerar terminologia en sentit estricte: constitueix el nucli dur del lèxic jurídic. Per exemple, en formen part les paraules *dret*, *comissió de govern*, *certificació*, *substitució fideïcomissària*, *sentència*, *altressí*. És a dir, que no seria tant aquella unitat lèxica amb un únic significat —el jurídic—, sinó la unitat que es crea i es desenvolupa només dins del discurs jurídic i hi adquireix una significació molt específica.

b) *Mots de delimitació legal o doctrinal*. És el conjunt lèxic, amb els seus significats corresponents, que, a l'efecte d'una norma o d'un conjunt de normes, o de la comunitat científica, tenen un significat específic, se'ls acota el significat, sense desvincular-los, però, de les unitats de les quals deriven. La Llei 11/2007 defineix *mitjà electrònic* de la manera següent: «mecanisme, instal·lació, equip o sistema que permet produir, emmagatzemar o transmetre documents, dades i informa-

12. Per recollir-ne uns quants: *residu*, *certificat electrònic*, *marca*.

13. Una proposta de classificació del lèxic dels textos jurídics es pot trobar a: Enrique ALCARAZ VARÓ i Brian HUGHES (2002), *El español jurídico*, Barcelona, Ariel, p. 56-65, o també Laura SANTAMARIA (2006), «El procediment de traducció en els textos jurídics», a *Les plomes de la justícia: La traducció al català dels textos jurídics*, Barcelona, Pòrtic, p. 213. Sobre la identificació de les unitats terminològiques en dret, és molt interessant: Rosa ΕΣΤΟΡÀ *et al.* (2006), «La identificación de unidades terminológicas en contexto: de la teoría a la práctica», a *Terminología y Derecho: Complejidad de la comunicación multilingüe*, Barcelona, IULA. Aquest darrer treball posa en relleu precisament les dificultats d'acotar què és un terme jurídic.

cions; incloent qualssevol xarxes de comunicació obertes o restringides com Internet, telefonia fixa i mòbil o altres». *Mitjà electrònic* no és un terme jurídic pròpiament, però la Llei hi dóna una significació legal, més restringida i amb efectes jurídics.

c) *Lèxic parajurídic*. Són les paraules que solen sortir habitualment en textos jurídics, que hi tenen un caràcter essencialment estilístic (per dir-ho d'alguna manera, és la *lletra de metge* dels advocats). Com més tradició té la llengua en el camp jurídic, més recorre a aquestes formes. En castellà, per exemple, trobem freqüentment formes com *práctica, conducta torticera, por ende, baladí, incardinar, proclamar*, i també pertany a aquest grup bona part del cabal fraseològic, com *ello no empece, cabe, he de condenar y condeno, habida cuenta*, etc. En aquest grup, doncs, no hi ha les peces lèxiques que «condensen» la ciència, sinó les formes lingüísticotextuals recurrents en els textos jurídics, però que pròpiament no recullen un concepte jurídic. Vegem, en aquest fragment d'una sentència, la combinació intensa de *terme jurídic* i *recurs estilístic*:

Que el supuesto autor del hurto, abrazó al dicente, durante unos segundos, y este se dio cuenta cuando volvió a su residencia vacacional, sospechando del mismo.

d) *L'argot*. És impropri del llenguatge formal, però com en tot àmbit professional, els operadors jurídics fan servir paraules o formes per referir-se de manera col·loquial als diferents aspectes de la seva tasca. Formarien part d'aquest grup paraules com *empaperar, dar carpetazo, vistilla*, etc. Com més tradició té una llengua en l'àmbit tècnic específic, més mots informals té per referir-se a la realitat d'aquest àmbit.

6. LA TERMINOLOGIA JURÍDICA CATALANA I LA TERMINOLOGIA JURÍDICA EN CATALÀ: DUES LLENGÜES, UN ORDENAMENT

Quan, amb l'adveniment de la democràcia, es van recuperar les institucions catalanes, es va fer un gran esforç per a recuperar el llenguatge jurídic català, en una forma genuïna però també moderna. Des d'una perspectiva terminològica això implicava la voluntat de normalitzar el corpus lèxic del dret. La influència invasiva del castellà hi era evident i calia actualitzar-lo. Només cal recordar la feina feta per a la consecució d'aquest objectiu per persones com ara Carles Duarte, la tasca duta a terme per la CALA, la feina que ha fet el mateix TERMCAT, la publicació de molts treballs sobre aquesta qüestió duta a terme durant més de vint-i-cinc anys per la *Revista de Llengua i Dret* i les contribucions fetes des de tants altres projectes i per persones que aquí no tenim temps d'esmentar. El corpus termino-

lògic general del dret va rebre un fort impuls normalitzador que, llevat d'excepcions, va quedar fixat.¹⁴

Tampoc no s'ha d'oblidar, però, que una gran quantitat de termes responen a un patró semblant precisament perquè català i castellà són llengües llatines i perquè les dues tradicions jurídiques tenen molts punts, molta història i moltes influències en comú, malgrat també les diferències evidents. En molts casos la proximitat fa més complexa la diferència.

Així doncs, quina és la qüestió que marca actualment el debat terminològic en el món del dret?

La creativitat terminològica en llengua catalana depèn del grau de creativitat jurídica dels territoris de parla catalana, tant pel que fa a la denominació com pel que fa al mateix concepte. El problema és que l'espai creatiu, com hem vist, és molt reduït i hem de gestionar l'allau de nocions jurídiques que ens vénen d'ordenaments diversos, en els quals el dret català participa, i, sobretot, que vénen a través del castellà, per tal com la llengua de creació del dret estatal és el castellà, que també és l'idioma d'ús a les institucions europees i en l'àmbit internacional. Des del punt de vista jurídic, el paraigua del dret propi és més aviat una tela porosa, que ens fa terminològicament molt dependents. Quan, amb raó, es diu que el llenguatge jurídic català té una influència notable del castellà, som davant d'una evidència, i segurament no pot ser d'altra manera, perquè la realitat jurídica, amb totes les seves extensions de significat, metàfores, composicions, derivacions, etc., ha estat creada en castellà o ens ha vingut a través d'aquest idioma. Es tracta, doncs, de disposar d'un criteri prou sòlid per a poder fer una «digestió» jurídica i, com a conseqüència, també lingüística.

Hi ha mecanismes homogeneïtzadors molt poderosos: tota la normativa bàsica de l'Estat fa del dret català un dret jurídicament i terminològicament «derivat». Podeu agafar la majoria de sectors: tots els tipus contractuals que estableix la Llei 30/2007, del 30 d'octubre, de contractes del sector públic, o la Llei 30/1992, del 26 de novembre, de règim jurídic de les administracions públiques i del procediment administratiu comú, entre d'altres, constitueixen una base terminològica ineludible; o també la Llei d'expropiació forçosa o l'Estatut bàsic de la funció públi-

14. Des d'un punt de vista terminològic, a banda d'articles especialitzats sobre alguna terminologia concreta, podem esmentar alguns dels molts diccionaris i vocabularis d'equivalències que han tingut una funció rellevant en aquest procés de normalització: el *Diccionari jurídic català* (Enciclopèdia Catalana, 1986), elaborat pel Col·legi d'Advocats de Barcelona; els vocabularis jurídics sectorials fets des de les universitats de Barcelona, de València i Autònoma de Barcelona; el *Vocabulari de dret penal i penitenciari* (2000) i el *Diccionari de dret civil* (2005), fets pel Departament de Justícia i el Termcat; el *Vocabulari jurídic* (2006), de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua; el *Vocabulari de Dret* (2009), de les universitats Barcelona i València, o el recent i esperat *Diccionari jurídic català* (2011), impulsat per l'Institut d'Estudis Catalans, actualment consultable en línia i encara no complet. Sens dubte, també han estat d'una utilitat enorme els cercadors terminològics Cercaterm, del TERMCAT, i Justiterm, del Departament de Justícia.

ca. Tres termes ens serviran d'exemple. El primer és *jutjat de violència sobre la dona*, que, després de diverses possibilitats designatives, fou fixat per la legislació processal en la Llei orgànica 1/2004, del 28 de desembre, que paradoxalment porta el nom de «de mesures de protecció integral contra la violència de gènere». La denominació d'un dels procediments judicials, *procés monitori*, queda fixada en la Llei d'enjudiciament civil de l'any 2000. Són dos supòsits de dret processal (això vol dir competència de l'Estat) en què s'estableix una designació que, d'acord amb la informació que ens proporciona IATE, no coincideix, en la majoria de casos, amb les solucions dels països del nostre entorn lingüístic. I el tercer ja constitueix un clàssic: l'article 46 de la Llei estatal 7/1985, del 2 d'abril, reguladora de les bases del règim local, estableix el terme *precis i preguntes* en les reunions dels plens municipals; doncs, l'article 105 del Decret legislatiu 2/2003, del 28 d'abril, pel qual s'aprova el Text refós de la Llei municipal i de règim local de Catalunya, recull la mateixa designació, quan la forma normalitzada i que ofereixen els vocabularis jurídics és la més amable *torn obert de paraules*.

Això no impedeix que sigui justament en el matís del desplegament normatiu o en l'exercici de competències pròpies on sorgeixi la terminologia pròpia (per exemple, l'*entitat local d'aigua*, que estableix el Decret legislatiu 3/2003, del 4 de novembre, pel qual s'aprova el Text refós de la legislació en matèria d'aigües de Catalunya) o on s'atribueixin diferències o matisos de contingut a termes prèviament establerts (en dret civil català, la figura *unió* de coses agrupa l'adjunció, la commixió i l'especificació —Llei 5/2006, de 10 de maig, del llibre cinquè del Codi civil de Catalunya, relatiu als drets reals—).

D'altra banda, i per raó del poder públic que exerceix la competència (Estat-Generalitat), podem constatar que hi ha sectors amb creativitat autònoma mínima (dret penal o dret processal) i d'altres amb creativitat més gran (dret civil).

Amb les idees que s'han exposat podem tornar a la dualitat del títol d'aquest epígraf, plantejada, això sí, més com a suggeriment que no pas com a categoria: d'una banda, la *terminologia jurídica catalana* (amb el lèxic civil en un lloc significat —*venda a carta de gràcia, rabassa morta, engany a mitges, contracte de masoveria...*—, però també amb lèxic específic que s'ha creat per a desenvolupar les competències normatives pròpies), i, de l'altra, la que podríem anomenar *terminologia jurídica en català*, que és, des del punt de vista de l'ús, del volum i de la solvència que ha de tenir, la més rellevant, la que requereix el tractament més acurat per part de l'especialista i del terminòleg i la que vol un tractament traductològic conceptualment i denominativament encertat.¹⁵

15. Duarte ja advertia de la complexitat de la terminologia en la traducció jurídica sobretot en entorns amb orígens jurídics i lingüístics comuns. Sobre aquest tema, vegeu Carles DUARTE MONTSERRAT (2007), «Justícia i traducció», a *XIV Seminari sobre la Traducció a Catalunya*, Barcelona, AELC, p. 24.

7. IMPORTÀNCIA DE LA TRADUCCIÓ

Amb el quadre dibuixat veiem que la traducció jurídica cada cop pren més rellevància en la fixació i la difusió de la terminologia jurídica catalana de manera acurada. És bàsica, doncs, la confluència entre terminologia i traducció, perquè ens trobem en un entorn multilingüe o bilingüe i perquè la posició del dret català no és precisament el d'una font primària. En definitiva, la bona gestió terminològica en les traduccions té una influència directa en la sostenibilitat terminològica en català.

Així, cal que tots els factors que intervenen en la fixació del corpus i en la bona pràctica dels usuaris funcionin.

a) *Corpus i traducció*. Tots els recursos que es puguin fer servir per a donar qualitat terminològica a les traduccions contribueixen a limitar al màxim la interferència lingüística i a generar documents de qualitat que, alhora, són patró d'altres operadors jurídics que els utilitzen.¹⁶ Entre aquests, esmentem:

— *Vocabularis d'equivalències o diccionaris jurídics* (vegeu la nota 14).

— *Recursos en línia*: el Justiterm, del Departament de Justícia, o el Cercaterm, del TERMCAT, són bases de dades amb cercador que han generat una gran millora en aquest sentit.

— *Traductors automàtics nodrits amb terminologia jurídica*: per exemple, el que fa servir el Departament de Justícia per a l'àmbit judicial. Pel que fa a traducció de lleis, seria important utilitzar memòries de traducció.

b) *Publicació de la normativa jurídica*. L'existència dels recursos terminològics anteriors ha de permetre que la normativa que es publiqui tingui la qualitat necessària per ser, com dièiem, una font terminològica que marqui un ús correcte de la terminologia jurídica per part dels professionals. Aquesta traducció es produeix en diversos moments (i deixem de banda aquí la traducció dels actes comunitaris europeus al castellà), dels quals en destaquem dos:

— Traducció del català al castellà. Pel que fa a la traducció de les lleis catalanes, la fan els mateixos serveis lingüístics del Parlament. Per regla general, la terminologia jurídica comporta pocs problemes. Igualment, la traducció de les disposicions normatives que es publiquen al DOGC en castellà són fetes també pels diferents departaments i organismes de l'Administració catalana.

16. El benefici d'una resolució administrativa, d'una sentència o d'un llei pulcres des d'un punt de vista lèxic és evident, per tal com poden influir en la conducta de molts operadors jurídics. Amb aquesta idea, l'article 2.3 del Decret 107/1987, del 13 de març, pel qual es regula l'ús de les llengües oficials per part de l'Administració de la Generalitat de Catalunya, estableix que «en l'ús del català l'Administració de la Generalitat ha d'emprar els termes normalitzats pel Centre de Terminologia Termcat per designar en aquesta llengua els conceptes a què es refereixen».

— Traducció del BOE al català. Es va començar a fer a partir de 1998, però s'han publicat els «BOE retrospectius» (1979-1997). S'han traduït lleis, normes amb rang de llei i alguns reglaments.¹⁷ Com podem imaginar, la bona gestió terminològica en aquest punt té implicacions, perquè el BOE en català serveix de connexió entre el dret creat en castellà i el seu desenvolupament en català.

Per il·lustrar quina és la percepció encara del dret en expressió catalana, esmento una constatació pròpia. Als alumnes de cinquè de la ja gairebé antiga llicenciatura en Dret sempre els comento l'accés al BOE en català; doncs bé, la majoria el desconeixen. I el fet no és excepcional; entre la comunitat jurídica hi ha molt arrelada la idea que, encara que hi hagi un BOE en català, la versió oficial és realment la castellana, idea que per descomptat no comparteixo perquè no té fonament. Una cosa és una versió oficial i una altra és que, en cas de dubte, qui interpreta o qui aplica la norma pot anar, com a mètode interpretatiu, a la versió castellana, atès que aquesta és la llengua que s'ha utilitzat en el procés d'elaboració de la llei.

Tornant a la traducció del BOE, la veritat és que actualment ha assolit una rapidesa considerable, atès que la versió catalana surt publicada una setmana després que la castellana, si bé hi ha normes que, perquè són especialment complexes, triguen una mica més. Fa uns quants anys, en la I Jornada de la Comissió Interuniversitària de Llenguatge Administratiu i Jurídic, vaig tractar els problemes derivats de la traducció del BOE,¹⁸ i allà posava èmfasi especialment en la *consolidació* de les lleis en català. En haver-hi traduïdes les lleis només a partir de 1998, hi havia molts textos que, un cop consolidats, quedaven *híbrids* (un text originari només en castellà i les reformes en català). Actualment, després que s'hagi traduït un volum enorme de textos (totes les lleis a partir de 1979) veiem que el problema ha adquirit, si es vol dir així, més complexitat tècnica:

— No hi ha la garantia que dos textos iguals en castellà es tradueixin igual en català; això és, en la traducció de les opcions lingüístiques emprades en els textos legals en castellà no es fan servir estructures paral·leles en català (per exemple, en el Codi penal l'ús del futur d'obligació rep diferents tractaments en català¹⁹). Aquesta

17. Sobre la traducció en aquest àmbit, vegeu Rosa PÉREZ i Judit RODÀ (2000), «La traducció automàtica i l'experiència del BOE en català», *Llengua i Ús*, Barcelona, núm. 21, p. 14-20.

18. Agustí POU (2000), «El marc legal de l'ús del català en l'àmbit jurídic: alguns aspectes controvertits», a *Actes de la I Jornada de la CILAJ*, Barcelona, Universitat de Barcelona, també disponible en línia a <http://www.ub.edu/sl/cilaj/actes/IJornada/2_Pou.pdf>.

19. Per exemple, l'article 274 del Codi penal té quatre apartats. En la versió original castellana tots s'encapçalen amb el futur d'obligació (*se impondrà la pena / se castigarà...*); en canvi, en la versió catalana, en els dos primers (introduïts per la Llei orgànica 5/2010) s'utilitza la forma *s'ha de castigar* i en els altres dos (incorporats per la Llei orgànica 15/2003), la forma *ha de ser castigat*, sense que hi hagi cap raó que avaluï aquesta diferència.

circumstància, que des d'un punt de vista traductològic general podria no ser forçosament dolenta, en el cas de la traducció jurídica pot comportar problemes, com ara donar a entendre que el legislador vol dir coses diferents quan en realitat el que ha passat és que l'estil de la traducció ha fet diferent dos textos iguals en origen.

— Igualment, es produeix heterogeneïtat de solucions terminològiques per a una mateixa opció en castellà. Per exemple, la Llei d'enjudiciament civil per al terme *contestación a la demanda* fa servir *contestació a la demanda* i *resposta a la demanda*, o en el Reial decret legislatiu 339/1990, del 2 de març, pel qual s'aprova el Text articulat de la Llei sobre trànsit, circulació de vehicles de motor i seguretat viària, el terme *arcén* es tradueix per *voral* i *vorera*, de manera aleatòria. També ens trobarem el cas contrari: que una determinada forma polisèmica en castellà es tradueixi d'una única manera en català, quan, de fet, caldria emprar dos termes diferents, com és el cas de *auto* / *autos*, amb el doble sentit d' 'actuacions' i 'interlocutòria'.

I això es produeix, errors a banda, per falta d'un mecanisme que garanteixi el paral·lisme dels textos. Aquí caldria trobar les eines tecnològiques per a validar l'equivalència de manera força automàtica (terme castellà = terme català) i garantir que un mateix fragment en castellà tingui la mateixa solució en català. En tot cas, la consideració del text legal consolidat (text d'una llei més textos de reforma) és força necessària per a apreciar la coherència lingüística de la llei, cosa que no s'aconsegueix amb la consideració aïllada de les lleis de reforma.²⁰ Com sempre, el temps (o el fet que no n'hi hagi!) juga en contra d'una feina, altrament, ben feta.

Com a conclusió provisional, podem afirmar que el problema no és tant de caràcter terminològic, de fixació o de dificultat terminològica, sinó més de caràcter textual, per raó dels errors que es produeixen en la dinàmica d'ús de llenguatge.

8. ÚS I MAL ÚS EN EL TERME JURÍDIC EN CATALÀ

Partint, doncs, de la hipòtesi que el problema no se centra en la terminologia (almenys en la jurídica), he volgut fer una petita comprovació pràctica des del punt de vista de l'aplicació del dret. Per dir-ho d'alguna manera, he mirat de prendre-li la temperatura a la consolidació terminològica en uns àmbits determinats: no a l'ús del català en el camp del dret, sinó a l'ús dels termes quan es fa servir el català. He considerat l'ús de diversos termes, d'acord amb el criteri d'experts o per

20. De fet, més enllà de la coherència textual, és evident que una necessitat de la publicitat formal que ha de tenir la legislació, i més amb la complexitat que ha assolit actualment la producció normativa, és que el poder públic mateix ofereixi versions consolidades de les lleis. Que això és així ho demostra que tant el DOGC com el BOE ofereixen ja en línia versions consolidades dels textos, producte abans reservat a l'activitat de les editorials jurídiques privades. Per al català, el Departament de Justícia ha impulsat la base de dades de lleis estatals LexCat, amb els textos legals més rellevants en català i actualitzats puntualment.

raó que els serveis lingüístics n'han localitzat l'ús erroni,²¹ i n'he buscat les freqüències durant l'any 2010 en dos cercadors (taula 2): el de jurisprudència del Centre de Documentació Judicial (marcant l'opció *atalà*) i el de la Comissió Jurídica Assessora de la Generalitat de Catalunya (CJAGC).

TAULA 2. *Freqüència d'ús de diversos termes jurídics en dos cercadors diferents*

<i>Terme (amb * el considerat incorrecte)</i>	<i>Administració de justícia</i>	<i>CJAGC</i>
interlocutòria	1.241	252
*aute	48	0
*acte resolutori	4	24
rescabament	42	435
*resarciment	2	0
condemna a costes (i altres)	47	7
*condemna en costes	109	7
meritar	24	10
*devengar	0	0
assentiment a la demanda	17	1
aplanament a la demanda	14	1
esmenar	5	240
*subsananar	4	4
decisió	en totes les sentències	—
dispositiva	0 (en part dispositiva)	—
providència	0	—
provisió	457	—
indagació	43	—
*averiguació	3	—
raó petitòria	6	—
*causa de demanar	25	—
citació a termini	35	—
*emplaçament	12	—
execució	—	—
rematada	4	—
rematant	1	—
licitador al més-dient	0	—
*deshauci	0	—
desnonament	33	—

21. M'han estat de molta ajuda els treballs de Jordi Nieva sobre determinats termes de dret processal, com «Importants modificacions en el llenguatge Judicial, arran de la nova edició del diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans» (en línia al web de la Facultat de Dret: www.ub.edu/dpenal/LLENGUATGE%20JUDICIAL.doc) i «Esquemes procedimentals del dret processal català», una de les ponències de la I Jornada de la CILAJ, celebrada l'any 2000 (també en línia a http://www.ub.edu/sl/cilaj/actes/IJornada/3_Nieva.pdf).

Certament amb aquestes dades és difícil treure'n conclusions; però, tot i que l'aproximació constitueix un mer indicatiu (només abasta dos àmbits institucionals públics —en alguns casos només un— i en un període curt), sí que sorprèn, d'entrada, la notable correcció en l'ús d'alguns termes. En tot cas, entre aquestes dades i l'experiència pròpia en la docència i en la correcció de textos jurídics, puc advertir que els termes que tenen un establiment inequívoc, que es troben als diccionaris, que es fan servir en la llei, etc., tenen un seguiment per part de qui treballa en català. On es produeix sovint el problema és en l'aspecte fraseològic, com ara en casos com **en temps i forma*, **a major abundament*, **d'acord amb el seu lleial saber i entendre*, **en el seu cas, de + infinitiu* en el sentit condicional (**de liquidar la societat abans de...*), o tants d'altres. I on la falta de solvència és força clara és en la redacció, en la composició textual: aquí el calc del material fet en castellà sovint és més que notable.

Tot i el que acabo d'indicar, vull assenyalar alguns dels biaixos que es produeixen, en els quals té molt a veure la interferència, la falta de tradició en l'ús i la tendència que té el mateix llenguatge jurídic a forçar la redacció. En conjunt, estan basats en un seguit de prejudicis o creences amb poc fonament (d'altra banda, no gaire allunyats dels que es tenen respecte de l'ús del català en general), i també, moltes vegades, contradictoris, que revelen un cert desconcert per la falta d'ús:

— *El català és estrany*. Alguns termes generen dubtes sobre la forma correcta que tenen en català: *raó petitòria*, *pètit*, *desnonament*, *nolí*, *manllevar*, *quitança*.

— *El català és més senzill que el castellà*. No hi ha distinció entre vocable de llengua general i vocable tecnicojurídic: *esmenar / solucionar*, *contestació a la demanda / resposta a la demanda*, *presó / garjola*.

— *El castellà jurídic té més força*. Els arcaïsmes en castellà generen dubtes en relació amb el seu ajust al terme modern. Sembla que n'haguem de trobar un d'igual d'anacrònic; és com si l'anacronisme donés força: *merced arrendaticia / renda*, *predio / predi / finca*, *quebrantamiento de forma / crebant de forma / trencament de forma*.

— *Tothom ho diu*. Hi ha calcs habituals, avalats sovint pels mitjans: **busca i captura / crida i cerca*, **a major abundament / a més a més*, **a sabiendes / sabent-ho*, **aute / *acte / interlocutòria*.

— *El llenguatge jurídic és molt complex*. Es produeix, per exemple, un ús abusiu de verbs construïts sobre substantius: *repcionar*, *peticionar*, *presonitzar*.

— *El castellà és més fàcil*. Això passa, per exemple, amb els participis construïts sobre alteracions sintàctiques: **cessat* (qui cessa), **aplanat/*assentit* (qui assenteix a la demanda), **notificat* (a qui es notifica), **desistit* (qui desisteix de l'acció), **renunciat* (qui renuncia).

— *I tot es pot «derivar»*. L'ús de determinades derivacions (*-ori/òria, -nt, -ària*) i composicions es porta a l'extrem: **queixadant* (qui presenta la queixa), **proveient, tràmit resolutori de* (que resol) o *aclaratori, actuació enervatòria*, et-cètera.

Com es pot comprovar, els mals usos terminològics que hem apuntat tenen més a veure amb el simple desconeixement per falta d'ús, en uns casos, i amb aspectes sintàctics, en d'altres, que no pas amb un problema real de falta de fixació.

9. CONCLUSIONS

En aquest apartat de conclusions recapitulo sintèticament les idees exposades:

1. La terminologia jurídica depèn de cada ordenament jurídic. És més: fins i tot cada vegada queda més fixada legalment a través de definicions expresses.

2. El gruix de la terminologia jurídica catalana tradicional està substancialment fixada i l'ús no presenta problemes especials.

3. La terminologia jurídica més nova està molt marcada pel fet de provenir de fonts del dret heterònomes (UE, Estat espanyol), de llengua castellana o altres. D'això en resulta un paralelisme denominatiu i conceptual amb el castellà, per la qual cosa cal ser molt curosos en la gestió d'aquest procés.

4. Els problemes que hom pot percebre a la pràctica deriven sobretot de la interferència i no són gaire diferents dels problemes que origina aquest fenomen en la llengua general.

5. Els vessants en els quals al llenguatge jurídic sí que li falta energia per part dels professionals són el fraseològic i el textual.